

KAREL RICHTER

Ave Caesar I

CESTA VZHŮRU
(100–62 př. n. l.)

EPOCH

EDICE

**Polozapomenuté
války**

POLOZAPOMENUTÉ
VÁLKY

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

PhDr. Petr Hofman (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR)

prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D. (FF UK, ředitel Ústavu světových dějin
na FF UK)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita Liberec)

PhDr. Karel Richter, CSc. (předseda Klubu autorů literatury faktu)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)

EDICE

KAREL RICHTER

Ave Caesar

CESTA VZHŮRU
(100–62 př. n. l.)

ŽIVOTNÍ DRAMA GENIÁLNÍHO
VOJEVŮDCE A STÁTNÍKA

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Karel Richter, 2014

Cover © Karel Kárász, 2014

Drawings © Martin Ďásek, 2014

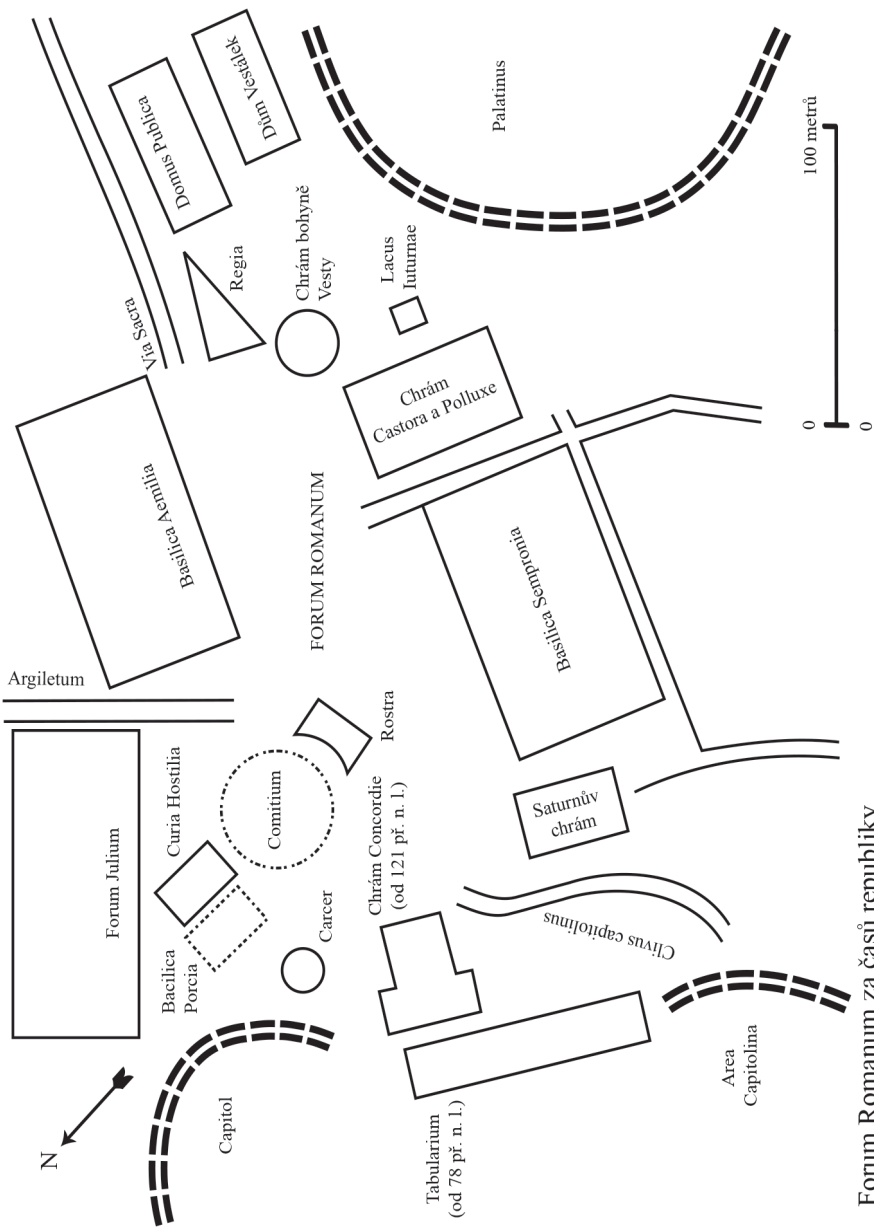
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2014

ISBN 978-80-7425-210-5

OBSAH

Vražedné spiknutí	12
Konečně syn	23
Soumrak republiky	29
Léta zrání.	46
Čas vichrnných událostí	51
Pochod na Řím.	63
Protisullovská revolta	68
Gaiova plnoletost	75
Válka s Mithridatem	88
Pomsta se blíží	97
Úspěšný vzdor	117
Asijské dobrodružství	125
Boje s piráty.	147
Návrat.	155
Svízelná cesta na Rhodos	178
Nenadálé události	199
Sertoriův odboj.	207
Opětné shledání.	210
Pontifex a vojenský tribun	215
Povstání otroků	224
Rivalita vítězů	238
Čekání v pozadí	247
Hispanšská mezihra	257
Ve víru dění.	261
Mezi Pompeiem a Crassem	269

S pravomocí soudce.....	298
V čele kněžstva.....	309
Co chystá Catilina?	318
S kým jde Caesar?	335
Chronologie událostí.....	343
Literatura.....	345

Forum Romanum za časů republiky

VRAŽEDNÉ SPIKNUTÍ

Již několik let kolovaly v Římě i v celé Itálii pověsti o spiknutí proti všemocnému vojevůdci, konzulovi a diktátoru Gaiu Juliu Caesarovi, obávanému a uctívanému jako nikdo předtím. Nic určitějšího se však nikdy nepotvrdilo. Když Caesar v senátu obžaloval tribuny Marullu a Caesetia z šíření pomluvy, že usiluje o monarchickou samovládu, prohlásil, že sice zasluhují smrt, ale že bude spokojen, budou-li pouze zbaveni úřadu. Namísto vděku ho Marullus počal, jak dosvědčuje Appianos, hojně pomlouvat, že si přeje královský titul a že se o jeho dosažení také již několikrát pokusil a stal se nakonec skutečným tyranem. Tribunský úřad byl ovšem posvátný a nedotknutelný podle starobylého zákona a přísahy, takže se Caesar postihem tribunů dopustil provinění, jež ve veřejnosti vzbudilo pobouření. Sám si uvědomoval, že kromě obdivovatelů a stoupenců má i nemálo nepřátel. Až do začátku roku 44 př. n. l. jeho bezpečí zajišťovala hispánská osobní stráž, jejichž služeb se vzdal, když mu senát složil přísahu věrnosti zároveň s nabídkou vytvoření nové dobrovolné osobní stráže z ozbrojených senátorů a equitů. Nabídka však přičiněním odpůrců vyzněla naprázdno.

Zato spiknutí s cílem jeho svržení nabývalo čím dál určitější podoby. Svorně sdíleným motivem jeho účastníků byl nesouhlas, že Caesar jako jediný třímá v rukou natrvalo moc tak velkou, že to vylučuje trvání svobodné republiky. Místo toho, aby stát řídili každoročně volení magistráti, kontrolovaní senátem, který schvaluje zákony na základě svobodných debat, Caesar činí důležitá rozhodnutí, i když namnoze správná, samojediný, podle své libosti, nanejvýš se svými nejbližšími rádci, za zavřenými dveřmi své pracovny, bez vědomí senátu.

Snažil se sice zachovávat vnější tradiční vzhled republiky, jenže magistráti nebyli již voleni, ale jím jmenováni. Senát se sice scházel k debatám, ale usnášel se vždy v souladu s Caesarovou vůlí. On to také byl, kdo Caesarovi navrhl a odhlasoval většinu nebetyčných poct. Soudy sice nadále dbaly na dodržování zákonů, ale zákony se shodovaly s Caesarovým přáním a poroty tvořili nyní výhradně představitelé senátorů a equitů. Sullovo nařízení, že z jedné třetiny mají být složeny ze zástupců veřejnosti, tribunů aerarii, Caesar zrušil. Třebaže se obvykle

vyznačoval zdvořilostí a vlídným jednáním se snahou vyhovět prosbám a odpouštět kajícím provinilcům, během let, kdy velel legiím, si zvykl vydávat příkazy, které se okamžitě plnily. Jako konzulovi a diktátoru se mu čím dál častěji stávalo, že neovládl netrpělivost při průtazích vyvolaných vyvracením nejasných námitek proti svým rozhodnutím, osopoval se na oponenty a podléhal výbuchům zlosti, zvláště když přitom narážel na neochotu či neschopnost. Senátoři mu měli za zlé povýšenecké chování. Když se například k němu dostavili, aby mu sdělili senátní nabídku nových poct, jeho ani nenapadlo, aby povstal ze svého zladeného křesla a srdečně je pozdravil. Vyvolávalo to dojem, jako by pohrdal důstojností senátorského stavu. Příčinou jeho mimovolné nezdvornosti mohla být i nechuť přijmout nějaké další pocty, jež sám pokládal za nadbytečné dráždění veřejnosti, anebo že se o něj pokoušela závrať věštící epileptický záchvat, jemuž se snažil čelit úporným soustředěním vůle k jeho potlačení.

Nespokojenci sdružující se s úkladnými spikleneckými záměry stáli v době občanské války většinou na Caesarově straně a zastávali namnoze vysoké funkce. Třeba takový Gaius Trebonius. V galské válce se účastnil bojů jako legát, později řídil obléhání Massilie. Po svém návratu ze Španělska jej Caesar v roce 45 př. n. l. odměnil úřadem konzula. Již tehdy přesto spřádal pavoučí síť proticaesarovského spiknutí a v opatrném rozhovoru zjišťoval, zda by se k němu nebyl ochoten připojit i Marcus Antonius, který se dočasně ocitl u Caesara v nemilosti. Antonius však zachoval diktátorovi neoblomnou věrnost.

Překvapivě se k spiklencům přidal tehdy jedenačtyřicetiletý Caesarův oblíbenec Marcus Junius Brutus, jehož matka Servilie byla velkou Caesarovou láskou a jehož sám Caesar pokládal za svého syna. Neměl nejmenší osobní důvod k nenávisti. Vždyť Caesar mu odpustil příklon k Pompeiovi, jmenoval ho správcem Galie Předalpské a poté římským městským praetorem. Brutus, jak dosvědčuje Plutarchos, měl ve všem účast na Caesarově moci, pokud si to jen přál. Kdyby byl chtěl, mohl být prvním z Caesarových přátel a mít na něj největší vliv. Avšak městským praetorem si přál být i jeho švagr Cassius, manžel jeho sestry a Caesarovy chvilkové milenky Junie Tertie, proslavený úspěchy ve válce s Parthy. Cassius dostal sice jinou praeturu, ale v hněvu nad tím, že v Římě byla dána přednost Brutovi, neusmířen obdrženým praetorstvím, zanevřel

na Caesara. Ale i na Bruta, jehož se navíc snažil poštvat proti Caesarovi neustálým nabádáním, aby se nedal zaslepit kouzly Caesarovy přízně, aby se vystříhal přátelství s tyranem, který nechce odměnit jeho ctnost, ale zlomit jeho sílu a zničit jeho samostatnost, s cílem učinit z něho svůj nástroj.

K Brutově účasti na spiknutí přispěly i vnější vlivy připomínající hrdou rodinnou tradici. Jeden z jeho předků údajně roku 509 př. n. l. svrhl a vyhnal posledního římského krále, a umožnil tak založení republiky. Jako odchovanec helenistické filosofie pokládal Marcus Junius tyranii za nesnesitelné zlo. A když se na soše jeho předka Bruta pojednou objevily nápisy: „Kéž bys byl ještě dnes mezi námi!“ a „Kéž by žil Brutus!“ a když na svém praetorském křesle nacházel lístky se slovy „Brute, ty spíš!“, nebo dokonce „Ty nejsi Brutus!“, uvědomil si, že se po něm žádá, aby se v duchu rodového odkazu přičinil o odstranění Caesara, který se stal tyranem.

Když se Cassius jednou v kruhu přátel zeptal, co soudí přítomní o způsobu svržení Caesara, shodli se na jeho zavraždění. Usoudili přitom, že k provedení takového plánu je spíše než síly a odvahy zapotřebí, aby se na aktu zabítí podíleli všichni bez výjimky, ovšem ten, kdo zasadí první ránu, musí být muž proslulého jména prokazujícího spravedlnost tohoto činu. Kdo jiný by to mohl být než Marcus Brutus? Bylo jasné, že neujme-li se Brutus vedoucí role v této akci, nebudou mít ostatní účastníci spiknutí dostatek odvahy k činu, který by jim mohl být vytýkán jako zločin vraždy. Celý svět by byl jistojistě přesvědčen, že kdyby šlo o vznešený a poctivý vlastenecký záměr, neodřekl by účast na něm Brutus, synovec strážce mravů Catona a potomek Lucia Iunia Bruta, který před více než čtyřmi sty padesáti lety svrhl vládu krále Tarquinia Zpupného a vyhnal všechny jeho stoupence z Říma.

Cassius uznal opodstatněnost vyslovených názorů a vydal se za Markem Brutem, i když mezi nimi nepanovala přílišná shoda. Vybídl ho, aby zapomněli na vše, čím kdy jeden druhému ublížil, a v přátelském rozhovoru, který se rozpřel, se ho otázel, zda se zúčastní zasedání senátu 1. března. „Dozvěděl jsem se,“ dodal, „že na něm chtějí Caesarovi přátelé podat návrh, aby byl Caesar provolán králem.“

„Já se nezúčastním,“ odvětil odhodlaně Brutus.

„Ani já, ale co kdyby pro nás poslali, takže bychom museli přijít?“

„Pak bych nemohl déle mlčet. Mou povinností je hájit svobodu a třeba pro ni zemřít.“ Cassius vyskočil ze židle: „Žádný Říman nesmí připustit, abys zemřel. Cožpak nevíš, Brute, jak se věci mají? Domníváš se snad, že lidé, kteří zasypávají tvou soudcovskou stolicí lístky, přicházejí od tkalcovského stavu nebo od prodejního pultu? Netušíš, že to jsou nejlepší muži ve státě? Od jiných praetorů žádají tito lidé dary, hry nebo gladiátorské zápasy. Ty máš povinnost vůči svým předkům! Od tebe žádají nejlepší občané, abys svrhl vládu tyрана. Jsou odhodláni s radostnou myslí všechno pro tebe podstoupit, předstoupíš-li před ně tak, jak od tebe očekávají a jak po tom touží.“ Pak Bruta, podle historických svědectví, objal, rozloučil se s ním a odebral se zpět ke svým přátelům. K nim patřil i Quintus Ligarius. Jako bývalý stoupenec Pompeiův byl obžalován, ale Caesar mu udělil milost. Přesto Ligarius zůstal jeho zarytým nepřítelem. Dychtivě se účastnil spikleneckých porad. Když jednou pro nemoc nemohl přijít, Brutus ho navštívil. „Ligarie,“ oslovil ho, „teď není čas na stonání!“ Ligarius se nadvzděl na loži, uchopil Bruta za ruku a pronesl rozhodným hlasem: „Brute, jestli pomýšlíš na to, co je hodno Bruta, jsem zdrav!“

K spiklencům se přihlásil i Markův jmenovec Decimus Brutus, který v Caesarových službách za galského tažení zbudoval válečnou flotilu, s níž zlikvidoval loďstvo Venetů. Spráhl se s nimi také legát Galba. Spříseženci, jichž bylo celkem přes šedesát, se pokusili získávat další spolupachatele navazováním kontaktů s předními aristokraty, k nimž měli důvěru. Zvlášť se zaměřovali na odvážné podnikavce, kteří se v touze po zisku nebáli ani smrti. Svěřovali se jim se svým vražedným záměrem a přemlouvali je k spoluúčasti. Vedli nadšené řeči o svobodě a přesvědčovali sebe i jiné, že ji mohou obnovit pouze zabitím Caesara. Exkonzula Cicerona pro jeho opatrnickou bázlivost nechali stranou, stejně jako epikurovce Statilia, jenž vyslovil mínění, že moudrý člověk, posuzující věci rozumně, nemá mravní povinnost vrhat se do nepokojů a záhuby pro zebrový dav a bláznů. Favonius je varoval, že občanská válka, která by mohla z jejich činu vzejít, by byla horší než nezákonná monarchie. Labeo se nejprve zdráhal souhlasit se spoluúčastí, ale když si všechno znovu rozvážil a patrně dospěl k závěru, že by mu mohla vynést i kariérní vzestup za nově nastolených poměrů, rozhodl se k spiklencům nakonec s radostí připojit. Představovali si, že po Caesarově smrti se obnoví staré pořádky,

úřady opět budou pracovat podle starých republikánských zákonů, Řím bude spravován senátem a svobodně volenými magistráty. Uvažovali o Cassiově návrhu zabít pro jistotu i Caesarova spolukonzula Marka Antonia, ale Brutův nesouhlas je přiměl od tohoto záměru upustit.

Jednu chvíli Caesar pojal proti Brutovi podezření, neboť k jeho sluchu se v neurčitých náznacích doneslo, co se proti němu pod jeho vedením chystá. Obával se, jak tvrdí Plutarchos, jeho hrdého smýšlení, jeho obluby a velikého okruhu přátel, ale věřil jeho čestné povaze. Jeho názor na Bruta vyplývá z výroku proneseného v kruhu přátel, když kdosi z nich vyslovil podezření, že Antonius a Dolabella jsou spiklenci: „Netřeba se obávat dobře živených, krásně načesaných mužů, ale bledých a hubených.“ Všem bylo jasné, že má na mysli Bruta a Cassia. Na hlasité upozornění, že si má přece jen dát pozor na Bruta, mávl rukou: „Nemyslíte, že Brutus raději počká na mé dožití?“

Brutus byl člověk mírný, nenásilný povahy. Nacházel zalíbení v umění, vědě a historii. Jeho názory hluboce ovlivnil řecký filosof, historik a teoretik státu Polybios, zanícený obdivovatel římské moci a velikosti. Připisoval ji vyspělosti římské ústavy jako účelného skloubení prvků zřízení monarchistického, aristokratického a demokratického. Tuto vyspělou ústavu doživotní diktátor potlačoval a likvidoval. Proto se Brutus nakonec přiklonil k plánům na odstranění Caesara, jež uznal za nezbytné k záchraně a obnově funkce římské ústavy.

Radikálním a zcela bezohledným strůjcem atentátu byl ovšem Cassius. Člověk zlostné povahy, schopný nenávidět každého, kdo měl větší moc než on. Získal pověst vojensky zdatného velitele, bezcitně chtivého majetku a moci. Caesar mu sice prominul příslušnost k pompeiovcům a svěřil mu úřad praetora, ale neskrýval, že si ho nijak neváží, což přiznalo Cassiovu nevraživost vůči němu.

Caesarovi nutno přiznat, že ačkoli se nacházel v postavení samovládného diktátora na úrovni monarchy a byl spiklenci nazýván tyranem, neuchyloval se k tyranským krutostem a svou moc používal v podstatě pro obecné dobro. V republice po ukončení občanské války jeho zásluhou zavládl mír a stát byl nesporně spravován lépe než v uplynulých desetiletích, i když se diktátor uchýloval k účelnému porušování tradičních forem. Pokládaje republiku za prázdný pojem, neuvědomoval si, že pro mnohé občany jakkoli užitečné změny staré fasády jsou s nevolí

přijímanou vládcovskou svévolí. Podcenil nebezpečí opozičních úkladů. Opatření k zajištění své bezpečnosti odmítal tvrzením, že nejlepší ochranou je vděčnost spokojených občanů a že rozhodně nemíní žít ve strachu pod neustálou ochranou.

V předjaří roku 44 př. n. l. začínali mít spiklenci naspěch. Věděli, že se Caesar chystá v souvislosti s tažením proti Parthům již 18. března opustit Řím, a bylo jim jasné, že až se po několika letech vrátí do Říma jako vítězný dobyvatel světa, nebude už síly, která by ho mohla svrhnout z trůnu.

Den před 15. březnem v mramorové budově pompeiovské kurie, kde se mělo nazítří sejít slavné shromáždění 900 senátorů, otroci s košťaty a hadry pečlivě uklízeli všechny prostory, aby nikde ani smítko nehyzdilo vznešenou nádheru sídla římské zákonodárné moci. Zaznamenané je, že město sice kypělo svým obvyklým každodenním ruchem, ale ve vzduchu vonícím již jarem bylo cítit podivné napětí, jehož příčinu znalo jen šest desítek zasvěcenců. Z háje prostírajícího se poblíž kurie v jedné chvíli zazněl pronikavý ptačí křik. Jacísi rozběsnění černí ptáci tam pronásledovali pěničku s vavřínovou snítkou v zobáčku. Přímo nad kopulí kurie ji dostihli a vrhli se na ni, létalo perí a rozervané, krvavé ptačí tělíčko dopadlo na dlažbu.

Ve večerních hodinách toho dne se diktátor, božský Gaius Julius Caesar, se svým tajemníkem a několika ozbrojenými otroky, oblečen v prosté občanské tóze, vypravil pěšky ze svého pontifikálního paláce do nedařlé vily Marka Lepida, kam byl pozván na večeři. Bez osobní stráže. Jako by si nepřipouštěl, že by ho někdo z odpůrců, o jejichž spiklenských úkladech leccos věděl, mohl za tmy přepadnout. Spoléhal se natolik na svou sílu a obratnost v zacházení s dýkou ukrytou pod šatem?

Měl výbornou náladu. Po srdečném uvítání hostitelovou rodinou se sami dva s Lepidem, doprovázeni tajemníkem, jemuž byl Caesar zvyklý diktovat záznamy, dopisy, příkazy a vzkazy, odebrali do jídelny. Pohodlně uvelebeni na lehátkách u stolu s pestrým výběrem služebnictvem příčinlivě servírovaných pokrmů, zapíjených hojnými doušky vína, v důvěrném rozhovoru o vnitropolitické situaci začali probírat, co se dá čekat od zítřejšího senátního zasedání. Caesar přitom chvílemi zaměstnával tajemníka okamžitými nápady, co komu nařídít či vzkázat. Zítra se nejméně na tři roky rozloučí s Římem, kde ho zastoupí Lepidus ve spolupráci s Markem Antoniem. Řeč se stočila k hrozbě atentátu, o němž si už

řadu dní šuškalو celé město. „Proč rázně nezakročit?“ tázal se Lepidus. „Pozatýkat všechny podezřelé! Ulomit hrozícímu meči hrot!“ Caesar otázku odbyl mávnutím ruky. Nechtělo se mu o tom hovořit. Za dva dny odjede z Říma, a Lepidus jako jeho zástupce ať se spiklenci naloží, jak uzná za nutné. Věstec Spurinna sice Caesarovi radil, aby si dával pozor na letošní idy, které připadají na zítřek, ale jemu se nechtělo zatěžovat si před odjezdem hlavu jinými starostmi než válečným tažením, jehož zahájení ho čekalo již za čtyři dny.

„Přesto buď ostrážitý, božský Gaie Julie!“ nabádal ho Lepidus.

„Pcha,“ uchechtl se Caesar. „Kdybych se bál smrti, nemohl bych jít do války. Tam ji budu mít za zády každý den. Jsem na její blízkost už zvyklý.“

„Není smrt jako smrt,“ prohodil Lepidus. „Každá je jiná. Jaké bys, mimochodem, dával přednost, když už by tě měla dostihnout?“ Caesar se krátce zamyslel, než břitce odpověděl: „Nečekané a okamžité.“

V dobré míře odešel se svým doprovodem domů. Manželka Calpurnie už spala. Tiše ulehl vedle ní. Kolem půlnoci se podle Plutarchova líčení s úlekem probudil. Prudký závan větru totiž náhle rozrazil okna i dveře a do ložnice se zvenčí linulo bledé měsíční světlo. Opatrně zavřel okenice i dokořán rozchlípené dveře a znovu ulehl, tak aby nevzbudil Calpurnii ponořenou do hlubokého spánku. Snažil se znovu usnout, ale vyrušil ho tichý vzlykot. Manželka ve spánku plakala, zřejmě pod dojmem nějakého děsivého snu. Sám usnul až po delší době neklidným spánkem s ošklivými sny.

Časně ráno vstal a chystal se k odchodu do senátu. Calpurnia jen v lehké noční říze za ním přiběhla do koupelny, kde se po obvyklé osvěživé lázni ve studené vodě svěril rukám svého osobního holiče a kadeřníka. Byla uplakaná a úpěnlivě ho prosila, aby zůstal doma. Zdál se jí hrozný sen. „Viděla jsem, jak se zřítíl štít našeho domu a tebe, Gaie, probodli nějaký pochopové mečem!“ Oblečen již do svého nachového roucha, červené boty na nohou, strnul na místě v zamyšlení. Plačící Calpurnia se mu věšela na šiji. „Nechod' nikam, Gaie, bohové nás varují!“

„To je divné,“ řekl, „mně se také zdálo něco, čemu nerozumím. Vznášel jsem se nad oblaky a snažil se podat ruku Jovovi. Nevím, co by to mohlo znamenat.“

Calpurnie se chvěla rozrušením. Caesar ji ještě nikdy neviděl v tak usouzeném, zbědovaném stavu. Povolali domácího věštce, aby jim vyložil, jaká znamení vyrozuměl z ranní oběti. „Ta nejhorší,“ odpověděl s truchlivě vážnou tvář. „Jsou předzvěsti nešťastných událostí.“

Caesara jeho slova utvrdila v pocitu, že jde o božská varování, která nelze nebrat vážně. Rozhodl se poslat pro Marka Antonia a požádat ho, aby dnešní zasedání senátu z moci konzula odložil.

Senát byl svolán do Pompeiovy velké zasedací síně. Jeho členové se sešli téměř v úplném počtu devíti set. Všichni už seděli na svých místech a s napětím očekávali příchod božského Julia. Jednací síně se začal zmocňovat neklid. Většina vycítovala, že se něco důležitého chystá, i když se nevědělo nic určitého. Proslýchalo se, že bude vznesen návrh přiznat Caesarovi královský titul v mimoitalských provinciích s právem nosit diadém kdekoli, na souši i na vodě.

Spiklenci podléhali nervozitě. Co se stalo, že stále nepřichází? Snad nebyl, u všech bohů, jejich záměr prozrazen? Pověřili Decima Brutu, Caesarova osvědčeného námořního velitele, aby se spěšně vypravil do Caesarova sídla a zjistil příčinu, proč se diktátor dosud nedostavil. Měl ho přesvědčit, že nemůže nechat čekat senátory, kteří se sešli na jeho pokyn k projednání důležitých věcí před jeho odjezdem.

Caesar mu sdělil, že nepříznivá znamení ho nutí zasedání odložit. „To není možné!“ zvolal rozčileně Brutus. „Cožpak se mohu vrátit do kurie a čekajícím senátorům oznámit, že mají jít domů a přijít znovu, až se tvé manželce Calpurnii a tobě, Imperátore, bude zdát něco příznivějšího? Chceš-li již shromážděné zasedání senátu odvolat, měl bys před ctihodné otce senátory předstoupit a sám jim svůj úmysl přednést a zdůvodnit.“ Po delší vzrušené debatě se dal Caesar přesvědčit. Řečeno slovy Philippa Vandenberg, „Byl si v té době vědom, že převážná většina je proti němu, a to nejen v senátě. Božský Julius se svému lidu odcizil, Římané mu již nerozuměli. K čemu by bylo dobré panovat světové říši bez poddaných? Historie učí, že bohové mohou být jen milováni nebo nenáviděni, trpěni jen zřídka. Co jiného muži rovnému bohům zbývalo než – tak jako ve snu – podat ruku Jovovi.“

Krátce předtím, než vstoupil do připravených nosítek s purpurovými závěsy, v atriu, vstupní hale sídelního paláce, spadla ze zdi jedna z plastik